

บทที่ 5

บทสรุป

จุดมุ่งหมายหลักของงานวิจัยเรื่องนี้คือ การนำเอาเกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธศาสนามาศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างของทั้งสองทัศนะ เมื่อได้ดำเนินการวิจัยตามแนวทางดังกล่าวแล้ว ทำให้ได้ข้อสรุปที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ทัศนะเรื่องการใช้เจตนาเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินความดี กล่าวคือ ทั้งพุทธศาสนาและคานท์ตัดสินการกระทำหนึ่ง ๆ โดยพิจารณาที่เจตนาของผู้กระทำเป็นองค์ประกอบหลัก เจตนาเป็นที่มาของการทำดีหรือชั่ว ถ้าเป็นเจตนาดีในทัศนะของพุทธศาสนาคือเจตนาที่ไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนผู้อื่นนั่นคือ เกิดจากเจตนาที่เป็นกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ส่วนเจตนาดีในทัศนะของคานท์คือ เจตนาที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่มีไว้เกิดจากการมุ่งหวังผลประโยชน์เป็นเงื่อนไขหรือเกิดจากแรงกระตุ้นทางอารมณ์ต่าง ๆ แต่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่โดยทำตามเหตุผลของตนเอง ทั้งพุทธศาสนาและคานท์ถือว่าเจตนาเป็นที่มาของการทำดีหรือชั่ว จึงตัดสินการกระทำที่เจตนา

2. ทัศนะเรื่องกฎแห่งเสรีภาพ กฎแห่งเสรีภาพในความหมายที่สอดคล้องกันของทั้งสองที่มองจากเกณฑ์ตัดสินความดีคือในฐานะที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาแบบอเทวนิยม ซึ่งถือว่าสิ่งทั้งปวงในโลกนี้เกิดจากเหตุปัจจัยอันธรรมชาติและเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติไม่ได้เกิดจากผู้สร้างใด ๆ ศาสดาคือพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นเพียงผู้ค้นพบความจริงที่มีอยู่แล้วในโลกนี้ พระองค์ทรงสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนใช้ชีวิตปฏิบัติหรือเหตุผลของตนเองพิจารณาสิ่งที่พระองค์ทรงนำมาสอนและพิสูจน์คำสอนของพระองค์ด้วยการกระทำ ลักษณะการสอนนี้เองแสดงให้เห็นว่าคุณคนมีเสรีภาพในการตัดสินการกระทำถูกฝึกด้วยตนเองโดยการปฏิบัติหรือเหตุผลมีไว้กำหนดให้เชื่อฟังคำสั่งสอนของศาสดาโดยไม่พิจารณา ส่วนในทัศนะของคานท์เห็นว่า การที่บุคคล

สามารถทำความดีหรือทำตามกฎศีลธรรมได้อย่างสอดคล้องกันเกิดจากการที่บุคคล
ใช้เหตุผลหรือปัญญาของตัวเองพิจารณาการกระทำนั้น อันแสดงให้เห็นถึงเสรีภาพ
ที่บุคคลนั้นเป็นผู้สร้างกฎและปฏิบัติตามกฎที่ตนเองสร้างขึ้น ดังนั้น กฎแห่งเสรีภาพ
ในความหมายที่สอดคล้องกันของทั้งสองคือ บุคคลมีเสรีภาพในการใช้ปัญญาหรือ
เหตุผลบริสุทธิ์ของตนเองในการดำเนินการปฏิบัติและตัดสินการกระทำนั้น ๆ

3. ทัศนะเรื่องแรงจูงใจ ในความหมายของพุทธศาสนาและคานท์
แรงจูงใจประกอบด้วย ฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว ฝ่ายดีของพุทธศาสนา คือ กุศลมูล 3
เทียบได้กับการใช้ปัญญา ฝ่ายชั่วของพุทธศาสนาคืออกุศลมูล 3 เทียบได้กับแรงโน้ม
ทางอารมณ์ ทั้งพุทธศาสนาและคานท์เห็นว่าแรงจูงใจเป็นสาเหตุให้คนกระทำดีหรือ
ชั่วถ้าเกิดจากแรงจูงใจดี แนวโน้มของการกระทำจะออกมาดี แต่ถ้าเกิดจากแรง
จูงใจชั่ว แนวโน้มของการกระทำจะออกมาชั่ว แต่ถ้าทุกคนหลุดจากแรงจูงใจที่
ชั่วแล้วเขาจะเห็นความจริงเหมือนกันหมด คือ เห็นผิดเป็นผิด เห็นถูกเป็นถูก

4. ทัศนะเรื่องความเมตตากรุณา พุทธศาสนาเห็นว่าความเมตตา
กรุณาเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำฝ่ายดีที่ปราบภิเสสให้มีน้อยลง เพื่อให้หลุดพ้น
จากทุกข์ แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยความรักย่อมดีกว่าแม่ที่เลี้ยงลูกไปตามหน้าที่ของแม่
ส่วนคานท์เห็นว่า ความรู้สึกในทางบวกต่าง ๆ รวมทั้งความเมตตากรุณาไม่ถือว่าเป็น
แรงกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่มีค่าทางศีลธรรม การกระทำที่มีค่าทางศีล
ธรรมต้องเกิดจากหน้าที่ ดังนั้นแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยความรัก หวังให้ลูกเป็นคนดี ไม่
ใช่การกระทำที่มีค่าทางศีลธรรม แต่แม่ที่เลี้ยงลูกไปตามหน้าที่ที่แม่พึงมีต่อลูก โดย
ไม่คาดหวังว่าลูกต้องเป็นคนดีหรือเลี้ยงด้วยความรู้สึกรักผูกพันต่อลูก แต่เลี้ยงลูก
ประหนึ่งว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่ง คือ การกระทำที่มีค่าทางศีลธรรม

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้กฎสากลของคานท์วิเคราะห์ศีล 5 ของพุทธศาสนา
ซึ่งถือว่าเป็นธรรมเบื้องต้นที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติ โดยมีจุดประสงค์ที่จะแสดง
ให้เห็นว่าเมื่อใช้กฎสากลวิเคราะห์แล้วศีล 5 พึงเป็นจริยธรรมสากลที่มนุษย์ทุกคน
ควรปฏิบัติตาม

ส่วนความแตกต่างในทัศนะ เรื่อง เกณฑ์ตัดสินความดีหัวข้อเรื่องการใช้
เจตนา คือ จากการที่พุทธศาสนามีกำเนิดจากศาสนา ซึ่งมีความคิดเรื่องกรรม
ความเชื่อเรื่องความสุขของมนุษย์ในภพนี้และภพหน้า จึงทำให้มีผลต่อทัศนะใน

เรื่องการตัดสินใจการกระทำมีความแตกต่างกัน เนื่องจากพุทธศาสนายังคำนึงถึงความสุขของมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะที่ว่าการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรมต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเรา หรือเกิดแก่ผู้อื่นไม่ใช่ว่าการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายใดเลยซึ่งปรากฏในเกณฑ์รองของ เกณฑ์ตัดสินความดี ส่วนเกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์จะไม่คำนึงถึงผลใด ๆ ทั้งสิ้นเลย

นางจริยศาสตร์เมื่อกล่าวถึง เกณฑ์ตัดสินความดีความชั่ว ทัศนะที่จะขาดเสียมิได้คือ ทัศนะเรื่องความสุข แต่เนื้อหาที่จะนำมาเปรียบเทียบในเรื่องความสุขในขอบข่ายหัวข้อวิจัย ซึ่งปรากฏในภาคผนวกคือทัศนะเรื่องความสุขที่เกิดจากการทำความดี ทั้งพุทธศาสนาและคานท์มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เมื่อบุคคลได้ทำความดีสิ่งที่เกิดขึ้นทันทีทันใด คือความสุขในขณะที่ได้กระทำและหลังจากที่ได้กระทำแล้ว แต่ก็มีบางคนที่อาจฝ้ายตำกับคุณธรรมต่อสู้กับการต่อสู้ อาจจะทำให้เขากระวนกระวายใจ เกิดทุกข์ใจที่จะเลือกทางใด แต่ถ้าคุณธรรมเป็นฝ่ายชนะ เขาจะได้รับความสุขใจที่ได้กระทำตามคุณธรรม

ผลจากการวิเคราะห์ผู้วิจัยเห็นว่า เกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธศาสนาตามที่กล่าวมามีความเป็นจริงที่สามารถนำไปใช้ได้กับคนทุกคนในสังคม เนื่องจากเกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธศาสนามีพื้นฐานที่คำนึงถึงลักษณะแท้จริงของมนุษย์ที่เกลียดความทุกข์และปรารถนาความสุข ด้วยเหตุนี้เกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธศาสนาจึงเป็นเกณฑ์ที่มองความเป็นจริงของธรรมชาติมนุษย์ด้วย ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนในตัวอย่าง เรื่อง หมอพูดกับคนไข้ ส่วนเกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์ซึ่งเห็นว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่คู่กับความมีเหตุผล การกระทำที่ดีมาจากการใช้เหตุผลที่มีอยู่โดยสันนิษฐานหน้าที่ไม่ใช่ว่าการกระทำที่เกิดจากแรงกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ หรือผลประโยชน์ใด ๆ เหล่านี้เอามาใช้เป็นตัววัดการทำความดีไม่ได้ เกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์ คำนึงถึงหลักการอย่างเหนียวแน่น ไม่คำนึงถึงสถานการณ์ใด ๆ ทั้งสิ้นซึ่งก็สามารถดูได้จาก ตัวอย่าง เรื่อง หมอพูดกับคนไข้

ผู้วิจัยเห็นว่าเกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์อาจใช้เป็นหลักการในการตัดสินใจการกระทำได้ในบางกรณี แต่ในฐานะที่เราเป็นมนุษย์ที่มีกิเลสติดตัวอยู่ คงไม่มีใครยอมรับที่จะนำเกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์ไปใช้ตัดสินกับตัวเองและบุคคลอื่นในด้านทุกกรณี ในสังคมซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลากหลายแตกต่างกันตามภูมิประเทศ

ประเพณี วัฒนธรรม การปกครอง ทำให้คนมีความคิด และความเป็นอยู่แตกต่างกัน แต่พื้นฐานที่เหมือนกันคือทุกคนต่างต่อสู้เพื่อการอยู่รอดของชีวิตทุกคนต่างแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต แม้ว่าสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตของแต่ละคนมีความแตกต่างกันแต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้ที่จะกล่าวโดยรวมว่าความสุขของคนส่วนใหญ่นั้นคือความพอใจจากการได้รับสิ่งที่ตัวเองต้องการ จากประเด็นนี้เองถ้าเราโยงเกณฑ์ตัดสินความดีของทั้งสองให้เข้ามาใกล้เคียงกับธรรมชาติของมนุษย์ให้มากที่สุด เกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธศาสนามีลักษณะที่เป็นไปได้มากกว่าเกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์ในแง่ที่คนส่วนใหญ่นำมาเป็นเกณฑ์ตัดสินในชีวิตประจำวันได้ แต่ในเวลาเดียวกันทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกใช้เกณฑ์ตัดสินความดีต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นโดยต้องเป็นเกณฑ์ตัดสินที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมด้วย .

จากผลการวิจัยการเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธศาสนาและของคานท์โดยจับเอาประเด็นหลักของลักษณะ เกณฑ์ทั้งสองมาเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกัน ทำให้เราพอมองเห็นว่ากฎเกณฑ์ใดที่มุ่งหวังที่จะให้ความหมายของการทำดี เป็นที่ยอมรับของทุกคน กฎเกณฑ์นั้นต้องมีเหตุผลและคำนึงถึงสิ่งที่ถูกต้องอย่างสอดคล้องกับในสังคมด้วย จึงไม่น่าแปลกใจที่เกณฑ์ตัดสินความดีของคานท์ที่มีกำเนิดมาจากพื้นฐานทางปรัชญาตะวันตกกลับมีส่วนคล้ายคลึงกับเกณฑ์ตัดสินความดีของพุทธศาสนาที่มีกำเนิดจากกรอบของความคิดและความเชื่อทางตะวันออก ดังนั้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน เราจะพบว่าทั้งสอง มีทั้งแง่ความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย